

Burhanettin **Duran**

bduran@setav.org

FİLİSTİN SORUNU VE TÜRKİYE'NİN ROLÜ

Bir daha benzer bir saldırıyı görmek istemeyen Tel Aviv'in tepkileri hiç önemsemediği açık. Gazze'ye olası bir kara operasyonu, Hizbullah'ın yeni bir cephe açması, Suriye'ye yeni saldırılar ve Batı Şeria'nın daha da karışması gibi kötü senaryolar gündemin sıcak başlıkları arasında yer alıyor. Hırslı caydırıcılık arayışlarının üreteceği dehşeti yaşayabilir bölgemiz.

HAMAS'ın 7 Ekim'de gerçekleştirdiği Aksa Tufanı operasyonu ile İsrail-Filistin çatışması, uzun yıllar sonra yeniden gündemin ilk maddesi. Büyük

bir şoka uğrayan İsrail, Gazze'yi "tam ablukaya" alarak ağır bombardıman altında tutuyor. Netanyahu, "Gazze saldırılarına vereceğimiz karşılık Ortadoğu'yu değiştirecek" derken Savunma Bakanı Gallant, İsrail'in karşı saldırılarının ne kadar sert olacağını şu cümleyle ifade etti: "Elektrik yok, su yok, yiyecek yok, yakıt yok, her şey kesilecek. İnsansı hayvanlarla savaşıyoruz ve buna göre hareket edeceğiz." Bu ifadeler İsrail'in kara operasyonu dahil bütün seçenekleri değerlendirdiğine ve "savaşının" Gazze ile sınırlı kalma-yacağına işaret ediyor. Gerçekleşen saldırı, İsrail güvenlik güçleri sürpriz olarak değerlendirebilir. Ancak İsrail'in son yıllarda giderek sertleşen Filistin, Kudüs ve Mescid-i Aksa politikalarını takip edenler için bir büyük krizin ayak sesleri duyulabiliyordu.

Saldırığı analiz edenler HAMAS'ın askeri kapasitesi, İsrail istihbaratının zaafı, güvenlik birimlerinin siyasi çekişme içerisinde olması, muhalefetin protestoları ve hava savunma sistemi Demir Kubbe'nin etkisizliğine dikkat çekiyorlar. Çatışmanın İsrail ve Suudi Arabistan normalleşme müza-

kerelerine denk gelmesi dikkatlerden kaçmadı. Yine, İsrail'in İran içerisinde bilim adamlarına yönelik suikastları hatırlanarak, Tahran'ın HAMAS'a yardımına işaret edildi. HAMAS'ın öngörülemeden saldırısının İran'ın stratejik çıkarları ile örtüştüğü açık. Tahran, bir süre İsrail'in İran ve Suriye'deki saldırılarına sessiz kalıp uygun gördüğü zamanda Gazze'den mi cevap verdi?

Bu sorunun cevabı henüz belli değil. Cevabı evet de olsa Filistinlilerin aktörlüğü ve İsrail işgalinin katlanılamazlığı göz ardı edilemez. Başkenti Doğu Kudüs olan Filistin devleti kurulmadıkça bu sorunun bitmeyeceği anlaşıldı. Arap isyanları sonrası dönem bitti. Artık Filistin, Kudüs ve Mescid-i Aksa daha fazla gündem olacak.

Bu çatışmanın nereye gideceğini kestirmek için henüz erken. Ancak Netanyahu'nun ima ettiği gibi İsrail, İran ve vekillerini tümüyle hedef alacaksa bölgemizde çatışma yayılabilir ve yeni bir türbülans dalgası gelebilir. İsrail'in bu saldırıya ağır cevap vereceği biliniyordu. İran'ın, kendisi veya Hizbullah dahil vekillerinin (direniş hattı) hedef alınması durumunda neler yapacağını bilmiyoruz. İsrail'in karşı saldırısının neleri içereceği ve buna verilecek cevaplar, yeni bir Ortadoğu'ya gidip gitmeyeceğimizi belirleyecek. İlk ifadeler çok sert ve yaygın bir çatışmaya işaret ediyor. Ortadoğu'da yeni bir

yaygın çatışma döneminin başlaması için Cumhurbaşkanı Erdoğan taraflara itidal tavsiye ediyor ve Türk diplomasisi devrede.

Türkiye ve ABD'nin Krize Farklı Yaklaşımları

İsrail Gazze'ye ağır abluka ve bombardıman uygulamaları ve Batı dışı dünyada tepkiler büyürken ABD Başkanı Biden'ın Tel Aviv'e koşulsuz desteği, İsrail-Filistin çatışmasını ne yazık ki daha büyük yıkımlara yol açacak yöne götürüyor. Türkiye, HAMAS ile temasa geçerek İsraili sivillerin serbest bırakılmasını sağlamaya çalışırken İsrail Bakanı Katz, insani yardımı reddederek, "rehineler bırakılmadığı sürece Gazze'ye elektrik ve su vermeyeceğiz" açıklaması yaptı.

İsrailli sivillerin durumunu bile önemsemeyen bu ağır abluka yaklaşımı, Tel Aviv'in "orantısız mukabelede" ısrarcı olduğunu gösteriyor. Bir daha benzer bir saldırıyı görmek istemeyen Tel Aviv'in tepkileri hiç önemsemediği açık. Gazze'ye olası bir kara operasyonu, Hizbullah'ın yeni bir cephe açması, Suriye'ye yeni saldırılar ve Batı Şeria'nın daha da karışması gibi kötü senaryolar gündemin sıcak başlıkları arasında yer alıyor. Hırslı caydırıcılık arayışlarının üreteceği dehşeti yaşayabilir bölgemiz. ABD'nin bölgede askeri varlığını artırımının mevcut çatışmanın Lübnan, Suriye ve daha ötesine yayılmasını engellemekten ziyade İsrail'in HAMAS'tan ağır intikam almasına ve 2 milyondan fazla Filistinliyi Gazze'den sürmesine yaradığı algısı güçleniyor.

HAMAS'ın elindeki İsrailli rehinelere karşılık tüm Gazze halkı, "savaş ve insanlık suçlarına" muhatap. İşte bu trajik gidişatı durdurmak için Cumhurbaşkanı Erdoğan çok yoğun bir diplomasi trafiği yürütüyor. Erdoğan, ABD'nin krize yaklaşımını eleştiriyor, bölgesel güçleri harekete geçiriyor ve İsrail'den abluka ve bombardımandan vazgeçmesini istiyor. Uluslararası sistemin çok kutupluğa gittiği söylendiği bir dönemde, ABD'nin İsrail-Filistin çatışmasını

durdurmak için hiçbir şey yapmaması, hatta aksine savaş hukukunun ve insan haklarının ihlal edilmesine onay vermesi uzun vadeli etkileri olacak bir krize işaret ediyor.

Biden yönetiminin iddia ettiği "küresel liderlik rolünün" yeni bir fiyaskosu yaşanmakla kalmıyor, Batı karşıtı radikal akımları ve örgütleri onlu yıllarca besleyecek zehirli fikirlerin zemini güçlendiriliyor. Filistin'in BM kararları ile tasdiklenen meşru devlet hakkı için hiçbir şey yapmayan Washington, İsrail'i durdurmayarak Çin, Rusya ve İran gibi ülkelerin güçleneceği bir ortamı körüklüyor.

Türkiye'nin farkı burada öne çıkıyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İsrail-HAMAS çatışmasında yürüttüğü barış diplomasisi, Ukrayna'daki savaşta olduğu gibi yine dünyaya örneklik teşkil ediyor. Erdoğan yine öncü bir liderlik sergiliyor. İlk açıklamasında Erdoğan, HAMAS'ın sivilleri öldürmesini eleştirirken taraflara itidal ve çatışmayı büyütmemeye tavsiyesinde bulundu. İsrail'in sivilleri öldüren ağır abluka ve bombardımanından sonra ise İsrail'i "örgüt gibi değil devlet gibi" davranmaya çağırdı. Erdoğan, aynı zamanda çatışmanın durması ve sivillerin bırakılması için tüm taraflarla görüşüyor.

İsrail Gazze'yi Filistinsizleştirmek mi istiyor?

İsrail Birleşmiş Milletler'den (BM) 1,1 milyon Filistinlinin Gazze'nin güneyine tahliye edilmesini istedi. BM, "böyle bir tahliyenin imkansız olduğunu ve çok yıkıcı insani sorunlara yol açacağını" söylese de ağır bombardımanın ardından İsrail ordusu, kara hareketine hazırlanıyor. Filistinlilerin güneye sürülmesi HAMAS'ın (tüneller dahil) her türlü kapasitesini yok etmek isteyen İsrail'in kademeli bir planı olarak görülüyor. Tel

Aviv'in bu karar ile hem sivilleri öldürmek için bir mazeret oluşturduğu hem de asıl niyeti olan tüm Gazze'yi yaşanamaz bir yere çevirmenin hazırlığını yaptığı değerlendiriliyor. Muhtemel kara hareketinin sonunda İsrail'in zaten 16 yıldır abluka altında tuttuğu Gazze'den bütün Filistinlileri Mısır'a sürme ihtimali konuşuluyor. Mısır'ı çok zor durumda bırakacak böyle bir hadisenin bölgemizde yeni insani felaketleri ve radikalleşmeleri getireceği çok açık. Malum, ABD'nin Afganistan ve Irak işgalleri de Suriye'de insani drama göz kapaması da birçok radikal örgütün doğmasına ya da güçlenmesine neden olmuştur.

Öte yandan bölgeye iki uçak gemisi yönlendiren Biden yönetiminin, BM uyarılarını da dikkate alarak yeni sivil ölümlerini ve Gazze'nin tamamen bir harabeye çevrilmesini durdurması lazım. İsrail'in güvenliğine destek vermek, çatışmayı artırmak ya da sürgün ve katliama göz yummak olmamalı. Ayrıca Biden yönetiminin, 7 Ekim saldırısı ile ilgili İran'ı suçlamaması çatışmanın yayılmasını istemediğini gösteriyor. Ancak bu saatten sonra İsrail-Filistin çatışmasının Lübnan, Suriye, İran ve daha ötesine yayılmasını engellemenin yolu iki, hatta çok yönlü caydırıcılıktan geçer. Hizbullah'a ve Tahran'a yapılan uyarıların farklı versiyonunun Tel Aviv'e de yapılması gerekir. Farklı ve çelişen çıkarların olduğu ve zaten sıklıkla çatışmaya gebe olan bölgede bunu başarmak çok zor.

İşte bu yüzden Gazze için ilk insani yardım uçaklarını gönderen Türkiye'nin hem çatışan taraflarla hem de krizde etkisi olabilecek aktörlerle görüşmeleri desteklenmeli. İsrail'in yaptığı/yapacağı sivil katliamlarının bir faturasının da özelde ABD'ye genelde Batı'ya kesileceği unutulmamalı. Filistinlilerin Gazze'den sürülmesi İsrail'in güvenlik sorunlarını çözmez, daha da büyütür.

İsrail'e Büyüyen Tepkiler ve Türkiye'nin Barış Diplomasisi

Yazı kaleme alınırken, kara hareketine hazırlanan İsrail ordusu her gün yüzlerce Filistinli sivil katliyordu.

Bu çatışmanın nereye gideceğini kestirmek için henüz erken. Ancak Netanyahu'nun ima ettiği gibi İsrail, İran ve vekillerini tümüyle hedef alacaksa bölgemizde çatışma yayılabilir ve yeni bir türbülans dalgası gelebilir. İsrail'in bu saldırıya ağır cevap vereceği biliniyordu. İran'ın, kendisi veya Hizbullah dahil vekillerinin hedef alınması durumunda neler yapacağını bilmiyoruz.

İnsani yardıma izin vermeyen ağır abluka, Gazze'deki hastaneleri de çalışamaz noktaya getirdi. Yardımlar Mısır'da yığıldı ve Gazze'nin trajedisi derinleşiyor. Mevcut durumu en iyi özetleyen cümle şu: "Gazze boğuluyor ve görünen o ki dünya şu anda insanlığı kaybetmiş durumda." Bu feryat BM Yardım ve İmar Ajansı Genel Komiseri Lazzarini'nin konuyla ilgili açıklamasından bir cümle. Elbette Gazze'yi boğan, İsrail'in ağır bombardımanı ve ablukası. "Sivilleri öldürme ve insani yardıma müsaade et" çağrılarında kulak tıkayan İsrail'in tavrı giderek tepki topluyor. Ve uluslararası toplumun İsrail-Filistin çatışmasına yaklaşımı da değişiyor. İşgalci İsrail'in geçmişte yaptıkları ve şimdi tüm Gazzelileri HAMAS saldırısından sorumlu tutan yaklaşımı birleştirilerek eleştiriye dönüşüyor. Rusya ve Çin, İsrail'in yaptığının artık Filistinlileri "toplu cezalandırma halini almasını" eleştiriyor. Hatta Rus lider Putin, Gazze ablukasını ikinci Dünya Savaşı sırasındaki "Leningrad kuşatması"na benzetti. Yükselen eleştiriler İsrail'e açık çek veren ABD Başkanı Biden'ın söylemini de etkiledi.

Verdiği bir mülakatta Biden, "İsrail'in Gazze'yi işgal etmesi bir hata olur" dedi. Sivillerin korunması için çağrıda bulunarak, insani yardım için özel temsilci atadı. Netanyahu'nun açıkladığı "HAMAS'ı tamamen yok etme" politikasını destekleyen Biden, "Filistin Devleti kurulmasına giden bir yol olmalı" ifadesini kullandı. ABD'nin tavrındaki bu değişimin birkaç sebebi var. Uluslararası toplumun büyüyen vicdani tepkisi, İsrail'in kara hareketinin başarısız olma ihtimali, Hizbullah'ın çatışmaya dahil olma-

sıyla bölgesel bir savaş ortamının tetiklenmesi ve Filistinlilerin öldürülmesinin Arap liderlerini halkları nezdinde zora sokacak bir noktaya doğru gitmesi gibi. Yine de geçmişinde "Ben Siyonist'im" diyen bir Başkan'ın mevcut Dışişleri Bakanı'nın (Blinken) İsrail ziyaretinde "Bir Yahudi olarak buradayım" dediği hatırlanırsa ABD'nin "Filistin devleti" söylemi çok zayıf ve kozmetik kalıyor. Tüm dünya biliyor ki, İsrail'in sivil katliamını durdurabilecek ve insani yardımı sağlayabilecek bir ülke var, o da ABD. Ve ABD'nin şu anki kaygısı, çatışmanın genişlemesini ve İsrail'in başarısızlığını engellemek. İnsani boyut söylemden öteye geçmiş değil.

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Fidan ise hem bölge içi hem bölge dışı aktörlerle görüşerek çatışmayı durdurmaya, insani yardımı sağlamaya ve rehinelere kurtarmaya çalışıyor. Biden'ın açıklamaları ve Blinken'in yeni ifadeleri, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ABD'ye yaptığı eleştiri ve uyarıların belirli bir etki gösterdiğinin işareti. Bölgede düzen, istikrar, güvenlik ve normalleşme için en fazla gayret gösteren ülke olarak Türkiye istisnai bir diplomasi yürütüyor. Her tarafla ve her etkili ülkeyle görüşüyor. Rehinelere kurtarılması ve arabuluculuk için de hummalı bir çaba gösteriyor. Sadece ABD ve İran'ın bu son çatışmadaki politikalarını Türkiye ile kıyaslamak bile çok şey söylüyor. Ankara'nın uyguladığı barış diplomasisi pandemi ile başlayan, Rusya-Ukrayna Savaşı ve şimdi İsrail-Filistin çatışması ile devam eden yeni bir politikanın yansımaları. **■**

Gazze için ilk insani yardım uçaklarını gönderen Türkiye'nin hem çatışan taraflarla hem de krizde etkisi olabilecek aktörlerle görüşmeleri desteklenmeli. İsrail'in yaptığı/ yapacağı sivil katliamlarının bir faturasının da özelde ABD'ye genelde Batı'ya kesileceği unutulmamalı. Filistinlilerin Gazze'den sürülmesi İsrail'in güvenlik sorunlarını çözmez, daha da büyütür.

